

Hof van Justitie EG, 6 december 1994, Tatry

PROCESRECHT – Internationale rechtsmacht – parallele procedures – zelfde partijen en oorzaken – samenhang vorderingen – risico van tegenstrijdige uitspraken – EEX-Verdrag

[Van samenhangende vorderingen is sprake bij een gevaar voor tegenstrijdige beslissingen zonder dat de rechtsgevolgen elkaar hoeven uit te sluiten – art. 22 EEX-Verdrag](#)

Artikel 22 EEX moet zo worden uitgelegd dat tussen een vordering die in een verdragsluitende Staat door een groep eigenaars van goederen tegen de eigenaar van een schip is ingesteld om vergoeding te krijgen van de schade die een deel van de in het kader van afzonderlijke, maar gelijklopende contracten vervoerde lading heeft opgelopen, en een vordering tot schadevergoeding die in een andere verdragsluitende Staat tegen dezelfde eigenaar van het schip is ingesteld door de eigenaars van een ander deel van de lading, dat in dezelfde omstandigheden is vervoerd op grond van afzonderlijke contracten, die evenwel identiek zijn aan die welke tussen de eerste groep en de eigenaar van het schip zijn gesloten, reeds samenhang bestaat wanneer de afzonderlijke behandeling en berechting van die vorderingen een gevaar voor tegenstrijdige beslissingen oplevert, zonder dat dit gevaar dient te leiden tot rechtsgevolgen die elkaar uitsluiten

[Uitleg art. 57 EEX-Verdrag](#)

Art. 57 EEX moet aldus worden uitgelegd, dat wanneer een verdragsluitende staat ook partij is bij een ander verdrag, betreffende een bijzonder onderwerp, dat regels inzake de rechterlijke bevoegdheid bevat, dit bijzonder verdrag de toepassing van het EEX slechts uitsluit in de gevallen die het bijzonder verdrag regelt, en niet in de gevallen die het niet regelt.

[Zelfde partijen, oorzaak en onderwerp – art. 21 EEX-Verdrag](#)

Art. 21 EEX moet zo worden uitgelegd, dat wanneer het gaat om twee vorderingen die hetzelfde onderwerp betreffen en op dezelfde oorzaak berusten, en de partijen bij de tweede procedure slechts ten dele dezelfde zijn als die bij de eerder in een andere verdragsluitende staat ingeleide procedure, de laatst aangezochte rechter zich slechts onbevoegd moet verklaren, indien de partijen in het bij hem aanhangige geding tevens partij zijn in de eerder ingeleide procedure; het belet niet dat de procedure tussen de andere partijen wordt voortgezet. Hetzelfde art. 21 EEX moet zo worden uitgelegd, dat een vordering die ertoe strekt, te doen verklaren dat verweerder aansprakelijk is voor een bepaalde schade en hem tot betaling van schadevergoeding te doen ver-

oordelen, op dezelfde oorzaak berust en hetzelfde onderwerp betreft als een eerdere vordering van deze verweerder, die ertoe strekte te doen verklaren dat hij niet aansprakelijk is voor die schade. Een latere vordering heeft dezelfde oorzaak, hetzelfde onderwerp en dezelfde partijen als een eerdere vordering wanneer de eerdere, door de eigenaar van een schip bij een rechterlijke instantie van een verdragsluitende staat ingestelde vordering een actio in personam is, strekkende tot vaststelling dat deze eigenaar niet aansprakelijk is voor de schade die de met zijn schip vervoerde goederen zouden hebben opgelopen, terwijl de latere vordering door de eigenaar van de goederen bij een rechterlijke instantie van een andere verdragsluitende staat is ingesteld in de vorm van een actio in rem betreffende een schip waarop beslag is gelegd, en vervolgens zowel in rem als in personam dan wel enkel in rem is voortgezet naar gelang van de door het nationale recht van die andere verdragsluitende staat gemaakte onderscheidingen.

Vindplaatsen: NJ 1995, 659

Hof van Justitie EG, 6 december 1994

(Rodríguez Iglesias, Joliet, Shockweiler, Kapteyn, Mancini, Kakouris, Murray)

Zaak nr. C-406/92

The owners of the cargo lately laden on board the ship Tatry,
tegen

The owners of the ship Maciej Rataj.

1 Bij beschikking van 5 juni 1992, ten Hove ingekomen op 4 december daaraanvolgend, heeft de Court of Appeal te Londen krachtens het Protocol van 3 juni 1971 betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (PB 1972, L 299, blz. 32; hierna: "Executieverdrag"), zoals gewijzigd bij het Verdrag van 9 oktober 1978 inzake de toetreding van het Koninkrijk Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland (PB 1978, L 304, blz. 1, en de gewijzigde tekst, blz. 77; hierna: "Toetredingsverdrag"), een aantal prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van de artikelen 21, 22 en 57 van het Executieverdrag.

2 Deze vragen zijn gerezen in twee gedingen waarvan de feiten en de procedure voor de nationale rechterlijke instanties hierna worden samengevat.

3 In september 1988 werd een lading sojaolie van verschillende eigenaars (hierna: "eigenaars van de goederen") als stortgoed vervoerd aan boord van het schip Tatry, eigendom van de Poolse scheepvaartonderneming Zegluga Polska Spolka Akcyjna, in de verwijzingsbeschikking de "eigenaars van het schip" genoemd. De lading werd in Brazilië aan boord genomen en voor deel naar Rotterdam en voor de rest naar Hamburg gebracht. De eigenaars van de goederen deden er bij de eigenaars van het schip hun beklag

over, dat de goederen tijdens het vervoer waren verontreinigd door diesel of andere koolwaterstoffen.

4 De eigenaars van de goederen vallen uiteen in drie groepen:

- groep 1: eigenaars van onder afzonderlijke cognossemten naar Rotterdam vervoerde goederen;

- groep 2: dit is eigenlijk geen "groep", maar de in het Verenigd Koninkrijk gevestigde vennootschap Phillip Brothers Ltd (hierna: "Phibro"), eigenares van een ander deel van de goederen, dat eveneens onder afzonderlijke cognossemten naar Rotterdam werd vervoerd;

- groep 3: deze groep bestaat uit de vier eigenaars van de onder vier verschillende cognossemten naar Hamburg vervoerde goederen, te weten Phibro (voor andere dan de onder groep 2 bedoelde partijen), de eveneens in het Verenigd Koninkrijk gevestigde vennootschap Bunge & Co. Ltd en de in Duitsland gevestigde vennootschappen Hobum Oele und Fette AG en Handelsgesellschaft Kurt Nitzer GmbH.

5 Bij de rechterlijke instanties van Nederland en het Verenigd Koninkrijk werden verschillende vorderingen ingesteld door de verschillende eigenaars van de goederen en door de eigenaars van het schip.

a) Door de eigenaars van het schip ingestelde vorderingen

6 Vóór alle andere procedures stelden de eigenaars van het schip op 18 november 1988 bij de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam een vordering in tegen de eigenaars van de groepen 1 en 3, met uitzondering van Phibro. Die vordering was erop gericht te doen verklaren, dat de eigenaars van het schip niet of niet ten volle aansprakelijk waren voor de gestelde verontreiniging.

7 De tot groep 1 behorende eigenaars werden voor de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam gedaagd op basis van artikel 2 Executieverdrag. Voor de tot groep 3 behorende eigenaars gebeurde dit op basis van artikel 6, sub 1, Executieverdrag.

8 In 1988 werd door de eigenaars van het schip geen enkele vordering ingesteld tegen groep 2 (Phibro). Pas op 18 september 1989 hebben de eigenaars van het schip in Nederland een afzonderlijke vordering ingesteld, die ertoe strekte te doen verklaren dat zij niet aansprakelijk waren voor de verontreiniging van de lading die te Rotterdam aan groep 2 was geleverd. Deze vordering werd ingesteld tegen de agenten van Phibro te Rotterdam, die de cognossemten voor rekening van deze vennootschap hadden overgelegd.

9 Op 26 oktober 1990 stelden de eigenaars van het schip in Nederland vorderingen tot beperking van hun aansprakelijkheid met betrekking tot de hele lading in. Deze vorderingen werden ingesteld op basis van het Internationaal verdrag van 10 oktober 1957 over de beperking van de aansprakelijkheid van eigenaars van zeeschepen (International Transport Treaties, suppl. 1-10 (januari 1986), blz. 81).

b) Door de eigenaars van de goederen ingestelde vorderingen

10 De tot de groepen 2 en 3 behorende eigenaars van de goederen stelden tegen de eigenaars van het schip Tatry de navolgende vorderingen in, strekkende tot

vergoeding van de schade die zij stelden te hebben geleden.

11 Na een vruchteloze poging om te Hamburg beslag te leggen op het schip Tatry stelden de tot groep 3 behorende eigenaars bij de High Court of Justice, Queen's Bench Division, Admiralty Court, een actio in rem (hierna: "folio 2006") in tegen het schip Tatry en tegen het schip Maciej Rataj, dat dezelfde eigenaars heeft als het schip Tatry. De dagvaarding werd op 15 september 1989 te Liverpool betekend aan het schip Maciej Rataj, waarop conservatoir beslag werd gelegd. Daarop bevestigden de eigenaars van het schip de ontvangst van de dagvaarding en verkregen zij opheffing van het beslag tegen zekerheidstelling. De procedure werd naar Brits recht voortgezet. In dit recht bestaat evenwel twijfel over de vraag, of de procedure in dat geval uitsluitend in personam of zowel in personam als in rem wordt voortgezet.

12 Groep 2 (Phibro) stelde voor dezelfde Britse rechterlijke instantie een actio in rem (hierna: "folio 2007") in tegen het schip Maciej Rataj. De dagvaarding werd op 15 september 1989 te Liverpool betekend aan het schip Maciej Rataj, waarop ook conservatoir beslag werd gelegd. Folio 2007 kende hetzelfde verloop als folio 2006.

13 Voor het beslag op de Maciej Rataj baseerde de Admiralty Court haar bevoegdheid op de artikelen 20 tot 24 van de Supreme Court Act 1981. Deze artikelen bevatten de bepalingen ter uitvoering van het op 10 mei 1952 te Brussel ondertekende Internationaal verdrag betreffende het conservatoir beslag op zeeschepen (International Transport Treaties, suppl. 12 (mei 1988), blz. I-68; hierna: "Beslagverdrag"), waarbij ook het Koninkrijk der Nederlanden partij was.

14 Bovendien stelden de tot groep 2 en tot groep 3 (met uitzondering van Phibro behorende eigenaars bij wijze van voorzorgsmaatregel en voor het geval dat de Britse rechterlijke instanties zich onbevoegd zouden verklaren, respectievelijk op 29 september en 3 oktober 1989 in Nederland vorderingen in.

15 De tot groep 1 behorende eigenaars stelden geen enkele vordering in bij de Britse rechterlijke instanties. Op 29 september 1989 stelden zij evenwel in Nederland een vordering tot schadevergoeding in tegen de eigenaars van het schip.

16 Met betrekking tot folio 2006 vorderden de eigenaars van het schip, dat de Admiralty Court zich ten voordele van de Nederlandse rechter onbevoegd zou verklaren op grond van artikel 21 Executieverdrag, betreffende aanhangigheid, en subsidiair op grond van artikel 22, betreffende samenhang. Met betrekking tot folio 2007 beriepen zij zich niet op artikel 21 Executieverdrag, omdat zij erkenden dat de Admiralty Court het eerst was aangezocht, maar vorderden zij dat de Admiralty Court zich onbevoegd zou verklaren op grond van artikel 22.

17 In eerste aanleg oordeelde de Admiralty Court, dat zij niet gehouden was zich onbevoegd te verklaren of haar uitspraak aan te houden, omdat artikel 21 Executieverdrag om de navolgende redenen niet van toepassing was:

a) In folio 2006, omdat deze procedure en de eerder in Nederland ingestelde vordering niet hetzelfde onderwerp betroffen en niet op dezelfde oorzaak beruisten, daar de Britse procedure de bescherming noch de geldendmaking van een recht betrof, maar ertoe strekte, te doen verklaren dat de eigenaars van de goederen geen schadevergoeding konden vorderen van de eigenaars van het schip Tatry;

b) in folio 2007, omdat groep 2 geen partij was in de in Nederland ingeleide procedure.

18 De Admiralty Court erkende, dat folio 2006 en folio 2007, enerzijds, en de in Nederland ingeleide procedure, anderzijds, samenhangen. Zij oordeelde evenwel, dat zij zich niet onbevoegd diende te verklaren in de twee bij haar aanhangige zaken en haar uitspraak evenmin diende aan te houden.

19 Van deze uitspraak kwamen de eigenaars van het schip in beroep bij de Court of Appeal.

20 De Court of Appeal was het niet eens met het in eerste aanleg gewezen vonnis. Zij was van oordeel, dat de oplossing van het geschil met name afhing van de uitlegging van de artikelen 21, 22 en 57 Executieverdrag, en heeft om die reden de behandeling van de zaak geschorst en het Hof de navolgende prejudiciële vragen gesteld:

"1) Wanneer in een verdragsluitende Staat een vordering aanhangig wordt gemaakt die hetzelfde onderwerp betreft en op dezelfde oorzaak berust als een vordering die eerder in een andere verdragsluitende Staat aanhangig is gemaakt, dient het gerecht waarbij de zaak het laatst is aangebracht, zich dan krachtens artikel 21 Executieverdrag (zoals gewijzigd) onbevoegd te verklaren

a) uitsluitend wanneer de partijen in de twee procedures volledig dezelfde zijn; dan wel

b) uitsluitend wanneer alle partijen in de procedure voor het gerecht van de verdragsluitende Staat waarbij de zaak het laatst is aangebracht, tevens partij zijn in de procedure voor het gerecht van de verdragsluitende Staat waarbij de zaak het eerst is aangebracht; dan wel

c) telkens wanneer ten minste één van de verzoekers en één van de verweerders in de procedure voor het gerecht van de verdragsluitende Staat waarbij de zaak het laatst is aangebracht, tevens partij zijn in de procedure voor het gerecht van de verdragsluitende Staat waarbij de zaak het eerst is aangebracht; dan wel

d) telkens wanneer partijen in de twee procedures grotendeels dezelfde zijn?

2) Wanneer goederen over zee zijn vervoerd en bij het lossen ervan wordt vastgesteld dat zij beschadigd zijn, heeft de schadevordering die de eigenaars van de goederen aanvankelijk in de vorm van een "actio in rem" tegen het schip of tegen een zusterschip daarvan overeenkomstig de Britse bevoegdheidsregeling inzake zeerecht in een verdragsluitende Staat instellen, dan dezelfde partijen, hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak in de zin van artikel 21 Executieverdrag (zoals gewijzigd) als "actio in personam" die de eigenaar van het schip eerder met betrekking tot die schade in een andere verdragsluitende Staat tegen de eigenaars van de goederen heeft ingesteld, indien de eigenaar van het

schip de ontvangst van de betekende dagvaarding bevestigt en het beslag op het schip doet opheffen door een zekerheid te stellen, en de zeerechtelijke vordering vervolgens

a) zowel "in rem" als "in personam" wordt voortgezet; dan wel

b) uitsluitend "in personam" wordt voortgezet?

3) Wanneer een verdragsluitende Staat partij is bij het Verdrag van Brussel van 1952 betreffende conservatoir beslag op zeeschepen en de gerechten van die staat bevoegd zijn geworden doordat de eigenaars van de goederen overeenkomstig bedoeld verdrag beslag hebben laten leggen op een schip in het kader van een vordering tot vergoeding van de bij het lossen van de goederen vastgestelde schade, en de eigenaar van het schip voordien reeds in een andere verdragsluitende Staat in verband met deze schade een vordering had ingesteld tegen de eigenaars van de goederen, behoudt het gerecht van de verdragsluitende Staat dat wegens het beslag bevoegd is geworden, dan ingevolge artikel 57 Executieverdrag (zoals gewijzigd bij artikel 25, lid 2, Toetredingsakte) zijn bevoegdheid, indien

a) de twee vorderingen hetzelfde onderwerp, dezelfde oorzaak en dezelfde partijen hebben in de zin van artikel 21 Executieverdrag (zoals gewijzigd); dan wel

b) de twee vorderingen "samenhangende vorderingen" zijn in de zin van artikel 22 Executieverdrag (zoals gewijzigd), en het overigens ook passend zou zijn, dat het gerecht waarbij de zaak het laatst is aangebracht, zich onbevoegd verklaart of zijn uitspraak aanhoudt?

4) Wat artikel 22 Executieverdrag (zoals gewijzigd) betreft:

a) geeft artikel 22, derde alinea, een uitputtende omschrijving van "samenhangende vorderingen"?

b) eist artikel 22 enkel, dat het gerecht van een verdragsluitende Staat zich onbevoegd verklaart of zijn uitspraak aanhoudt wanneer de afzonderlijke behandeling en berechting van de twee vorderingen dreigt te leiden tot rechtsgevolgen die elkaar uitsluiten?

c) indien in een verdragsluitende Staat door een groep eigenaars van de goederen tegen de eigenaar van een schip een vordering wordt ingesteld tot vergoeding van de schade die hun aandeel in de in het kader van bepaalde vervoerovereenkomsten als stortgoed vervoerde goederen heeft opgelopen, en in een andere verdragsluitende Staat tegen dezelfde eigenaar van het schip een aparte vordering wordt ingesteld op basis van in wezen dezelfde feiten en rechtsgronden door een andere groep eigenaars voor de schade aan hun op grond van afzonderlijke vervoerovereenkomsten van dezelfde strekking vervoerd aandeel in lading, gaat het dan om vorderingen die bij afzonderlijke behandeling en berechting dreigen te leiden tot rechtsgevolgen die elkaar uitsluiten, of gaat het om anderszins samenhangende vorderingen in de zin van artikel 22?

5) Wanneer bij het lossen van over zee vervoerde goederen blijkt, dat deze schade hebben opgelopen, en

i) de eigenaar van het schip stelt in een verdragsluitende Staat een vordering in die ertoe strekt tot doen verklaren, dat hij niet aansprakelijk is voor de door de eigenaars van de goederen gestelde schade;

ii) de eigenaars van de goederen stellen later in een andere verdragsluitende Staat tegen de eigenaar van het schip een schadevordering in wegens nalatigheid en/of schending van zijn contractuele en/of andere verplichtingen met betrekking tot hun goederen, is laatstbedoelde vordering dan een vordering met hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak in de zin van artikel 21 Executieverdrag (zoals gewijzigd) als de eerste vordering, zodat de gerechten van laatstbedoelde verdragsluitende Staat zich krachtens artikel 21 onbevoegd dienen te verklaren?"

21 Gelet op het verband tussen de verschillende vragen, dient eerst te worden geantwoord op de derde vraag, die betrekking heeft op de respectieve werkingssfeer van het Executieverdrag en de bijzondere verdragen. Vervolgens zullen de eerste, de vijfde en de tweede vraag worden behandeld, die alle betrekking hebben op de uitlegging van artikel 21 Executieverdrag, betreffende de aanhangigheid. Ten slotte zal worden ingegaan op de vierde vraag, die de uitlegging beoogt van artikel 22 Executieverdrag, betreffende de samenhang.

De derde vraag

22 Met deze vraag wenst de nationale rechter in wezen te vernemen, of artikel 57 Executieverdrag, zoals gewijzigd bij het Toetredingsverdrag, aldus moet worden uitgelegd, dat wanneer een verdragsluitende Staat ook partij is bij een ander verdrag, betreffende een bijzonder onderwerp, dat regels inzake de rechterlijke bevoegdheid bevat, dit bijzonder verdrag behoudens uitdrukkelijke uitzonderingen de toepassing van het Executieverdrag steeds uitsluit, dan wel aldus dat dit bijzonder verdrag de toepassing van het Executieverdrag slechts uitsluit in de gevallen die het zelf regelt, en niet in de gevallen die het niet zelf regelt.

23 Artikel 57 Executieverdrag, zoals gewijzigd bij artikel 25, lid 1, Toetredingsverdrag, luidt als volgt:

"Dit Verdrag laat onverlet de verdragen, waarbij de Verdragsluitende Staten partij zijn of zullen zijn en die, voor bijzondere onderwerpen, de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen regelen.

Dit Verdrag laat onverlet de toepassing van de bepalingen die, voor bijzondere onderwerpen, de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning of de tenuitvoerlegging van beslissingen regelen en die zijn vervat of zullen zijn vervat in de besluiten van de Instellingen van de Europese Gemeenschappen of in de nationale wetgevingen die ter uitvoering van deze besluiten zijn geharmoniseerd."

24 Opgemerkt zij, dat artikel 57 een uitzondering bevat op de algemene regel, dat het Executieverdrag voorrang heeft boven de andere door de verdragsluitende Staten gesloten verdragen inzake de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen. Deze uitzondering heeft tot doel, de in bijzondere verdragen neergelegde bevoegdheidsregels in acht te doen nemen, omdat bij de vaststelling van deze regels rekening is gehouden met de bijzondere kenmerken van de onderwerpen waarop zij betrekking hebben.

25 Gelet op dit doel, moet artikel 57 aldus worden begrepen, dat het de toepassing van het Executieverdrag enkel uitsluit voor onderwerpen die door een bijzonder verdrag worden geregeld. Een tegenovergestelde uitlegging zou onverenigbaar zijn met het doel van het Executieverdrag, dat volgens zijn considerans erop is gericht, binnen de Gemeenschap de rechtsbescherming van degenen die er gevestigd zijn, te vergroten en de erkenning van de beslissingen te vergemakkelijken teneinde de tenuitvoerlegging ervan te verzekeren. In die omstandigheden zijn de artikelen 21 en 22 Executieverdrag van toepassing wanneer een bijzonder verdrag weliswaar bepaalde bevoegdheidsregels, maar geen enkele bepaling inzake aanhangigheid en samenhang bevat.

26 De eigenaars van de goederen betogen, dat artikel 3, sub 3, van het Beslagverdrag, volgens hetwelk "ter zake van dezelfde zeerechtelijke vordering (...) in het rechtsgebied van een of meer Verdragsluitende Staten slechts eenmaal op een schip beslag (kan) worden gelegd door dezelfde schuldeiser", bepalingen inzake aanhangigheid bevat.

27 Dit betoog van de eigenaars van de goederen kan niet worden aanvaard. Artikel 3, sub 3, van het Beslagverdrag verbiedt immers, dat in geval van een eerder beslag in het rechtsgebied van een verdragsluitende Staat dezelfde schuldeiser met name in het rechtsgebied van een andere verdragsluitende Staat een tweede beslag legt ter zake van dezelfde vordering. Een dergelijk verbod heeft niets te maken met het begrip aanhangigheid in de zin van artikel 21 Executieverdrag. Laatstgenoemde bepaling ziet immers op het geval waarin twee gelijkkelijk bevoegde rechterlijke instanties zijn geadieerd, en regelt slechts welke van die twee rechterlijke instanties zich uiteindelijk onbevoegd zal moeten verklaren.

28 Gelet op het voorgaande moet op de derde vraag worden geantwoord, dat artikel 57 Executieverdrag, zoals gewijzigd bij het Toetredingsverdrag, aldus moet worden uitgelegd, dat wanneer een verdragsluitende Staat ook partij is bij een ander verdrag, betreffende een bijzonder onderwerp, dat regels inzake de rechterlijke bevoegdheid bevat, dit bijzonder verdrag de toepassing van het Executieverdrag slechts uitsluit in de gevallen die het bijzonder verdrag regelt, en niet in de gevallen die het niet regelt.

De eerste vraag

29 De eerste vraag van de nationale rechter is in wezen erop gericht te vernemen, of artikel 21 Executieverdrag aldus moet worden uitgelegd, dat het in geval van twee vorderingen die hetzelfde onderwerp betreffen en op dezelfde oorzaak berusten, van toepassing is wanneer partijen niet volledig, maar slechts ten dele dezelfde zijn, waarbij op zijn minst een verzoeker en een verweerder in de eerst ingeleide procedure ook voorkomen onder de verzoekers en de verweerders in de tweede procedure of omgekeerd.

30 Deze vraag heeft betrekking op het begrip "dezelfde partijen" in artikel 21, dat als toepassingsvoorwaarde stelt, dat de twee vorderingen tussen dezelfde partijen

zijn ingesteld. Gelijk het Hof in zijn arrest van 8 december 1987 (zaak 144/86, Gubisch Maschinenfabrik, Jurispr. 1987, blz. 4861, r.o. 11) heeft geoordeeld, moeten de begrippen die artikel 21 gebruikt om een situatie van aanhangigheid te omschrijven, als autonome begrippen worden opgevat.

31 Gelijk de advocaat-generaal in zijn conclusie (punt 14) heeft opgemerkt, impliceert ditzelfde arrest overigens, dat de plaats van partijen in de twee procedures daarbij geen rol speelt, zodat de verzoeker in de eerste procedure verweerder kan zijn in de tweede procedure.

32 In datzelfde arrest (r.o. 8) heeft het Hof erop gewezen, dat artikel 21 samen met artikel 22, betreffende de samenhang, deel uitmaakt van afdeling 8 van titel II van het Verdrag, welke afdeling ertoe strekt om, in het belang van een goede rechtsbedeling in de Gemeenschap, parallelle procedures voor de rechterlijke instanties van de verschillende verdragssluitende Staten en met elkaar strijdige beslissingen, die daarvan het gevolg kunnen zijn, te voorkomen. Deze regeling wil dus in de mate van het mogelijke en van meet af aan uitsluiten dat er een situatie ontstaat als bedoeld in artikel 27, lid 3, namelijk dat een beslissing niet wordt erkend wegens onverenigbaarheid met een beslissing die in de aangezochte staat tussen dezelfde partijen is gegeven.

33 Artikel 21 Executieverdrag moet, gelet op bewoordingen en het hierboven uiteengezette doel ervan, aldus worden begrepen, dat de laatst aangezochte rechter zich slechts onbevoegd moet verklaren wanneer de twee procedures tussen dezelfde partijen worden gevoerd.

34 Wanneer de partijen slechts ten dele dezelfde zijn als die tussen welke een eerder ingeleide procedure wordt gevoerd, is de laatst aangezochte rechter derhalve slechts dan krachtens artikel 21 verplicht zich onbevoegd te verklaren, indien de partijen in het bij hem aanhangige geding tevens partij zijn in de procedure die eerder bij een rechterlijke instantie van een andere verdragssluitende Staat was ingeleid; het belet niet dat de procedure tussen de andere partijen wordt voortgezet.

35 Deze uitlegging van artikel 21 leidt weliswaar tot versnippering van het geding, doch artikel 22 vermindert dit nadeel. Krachtens dit artikel kan de laatst aangezochte rechter immers, indien de aldaar genoemde voorwaarden zijn vervuld, wegens de samenhang van de zaken zijn uitspraak aanhouden of zich onbevoegd verklaren.

36 Mitsdien moet op de eerste vraag worden geantwoord, dat artikel 21 Executieverdrag aldus moet worden uitgelegd, dat wanneer het gaat om twee vorderingen die hetzelfde onderwerp betreffen en op dezelfde oorzaak berusten, en de partijen bij de tweede procedure slechts ten dele dezelfde zijn als die bij de eerder in een andere verdragssluitende Staat ingeleide procedure, de laatst aangezochte rechter zich slechts onbevoegd moet verklaren, indien de partijen in het bij hem aanhangige geding tevens partij zijn in de eerder ingeleide procedure; het belet niet dat de procedure tussen de andere partijen wordt voortgezet.

De vijfde vraag

37 Met zijn vijfde vraag wenst de nationale rechter in wezen te vernemen, of artikel 21 Executieverdrag aldus moet worden uitgelegd, dat een vordering die ertoe strekt, te doen verklaren dat verweerder aansprakelijk is voor een bepaalde schade en hem tot betaling van schadevergoeding te doen veroordelen, op dezelfde oorzaak berust en hetzelfde onderwerp betreft als een eerdere vordering van deze verweerder, die ertoe strekte te doen verklaren dat hij niet aansprakelijk is voor die schade.

38 Om te beginnen moet worden opgemerkt dat de Engelse taalversie van artikel 21 niet uitdrukkelijk onderscheidt tussen de begrippen "onderwerp" en "oorzaak". Die taalversie moet evenwel op dezelfde wijze worden verstaan als de andere taalversies, die dat onderscheid wel kennen (zie arrest Gubisch Maschinenfabrik, reeds aangehaald, r.o. 14).

39 Het begrip "oorzaak" in de zin van artikel 21 Executieverdrag omvat de feiten en de rechtsregel die tot staving van de vordering worden aangevoerd.

40 Een vordering tot verklaring dat verzoeker niet aansprakelijk is, als die welke in het hoofdgeding door de eigenaars van het schip is ingesteld, berust derhalve op dezelfde oorzaak als een vordering als die welke later door de eigenaars van de goederen op basis van afzonderlijke, maar gelijkkluidende vervoerovereenkomsten is ingesteld en betrekking heeft op dezelfde als stortgoed vervoerde en in dezelfde omstandigheden beschadigde goederen.

41 Het "onderwerp" in de zin van artikel 21 is het doel van de vordering.

42 Derhalve rijst de vraag, of twee vorderingen hetzelfde onderwerp hebben wanneer de eerste ertoe strekt te doen oordelen dat verzoeker niet aansprakelijk is voor de door verweerders gestelde schade, en de tweede, later door deze verweerders ingestelde vordering er integendeel toe strekt, te doen vaststellen dat de verzoeker in de eerste procedure aansprakelijk is voor de schade en deze tot betaling van schadevergoeding te doen veroordelen.

43 Wat de vaststelling van de aansprakelijkheid betreft, heeft de tweede vordering hetzelfde onderwerp als de eerste, aangezien het probleem van de aansprakelijkheid de kern van beide procedures vormt. Dat de verzoeker in de eerste procedure zijn conclusie negatief formuleert, terwijl de verzoeker in de tweede procedure, zijnde de verweerder uit de eerste procedure, zijn conclusie positief formuleert, heeft niet tot gevolg dat het gaat om vorderingen met een verschillend onderwerp.

44 Wat het verzoek om veroordeling tot schadevergoeding betreft, vormen de conclusies van de tweede vordering het natuurlijk uitvloeisel van die betreffende de vaststelling van de aansprakelijkheid, zodat zij het hoofdonderwerp van de vordering niet wijzigen. De door een partij ingestelde vordering tot vaststelling dat zij niet aansprakelijk zijn voor een bepaalde schade, omvat overigens impliciet een conclusie houdende tot betwisting van het bestaan van een verplichting tot betaling van schadevergoeding.

45 In die omstandigheden moet op de vijfde vraag worden geantwoord, dat artikel 21 Executieverdrag aldus moet worden uitgelegd, dat een vordering die ertoe strekt, te doen verklaren dat verweerder aansprakelijk is voor een bepaalde schade en hem tot betaling van schadevergoeding te doen veroordelen, op dezelfde oorzaak berust en hetzelfde onderwerp betreft als een eerdere vordering van deze verweerder, die ertoe strekte te doen verklaren dat hij niet aansprakelijk is voor die schade.

De tweede vraag

46 Met zijn tweede vraag wenst de nationale rechter in wezen te vernemen, of een latere vordering dezelfde oorzaak, hetzelfde onderwerp en dezelfde partijen heeft als een eerdere vordering wanneer de eerdere, door de eigenaar van een schip bij een rechterlijke instantie van een verdragsluitende Staat ingestelde vordering een actio in personam is, strekkende tot vaststelling dat deze eigenaar niet aansprakelijk is voor de schade die de met zijn schip vervoerde goederen zouden hebben opgelopen, terwijl de latere vordering door de eigenaar van de goederen bij een rechterlijke instantie van een andere verdragsluitende Staat is ingesteld in de vorm van een actio in rem betreffende een schip waarop beslag is gelegd, en vervolgens zowel in rem als in personam dan wel enkel in rem is voortgezet naar gelang van de door het nationale recht van die andere verdragsluitende Staat gemaakte onderscheidingen.

47 Er dient aan te worden herinnerd, dat de uitdrukkingen "dezelfde oorzaak", "hetzelfde onderwerp" en "tussen dezelfde partijen" in artikel 21 Executieverdrag autonome uitdrukkingen zijn (zie arrest Gubisch Maschinenfabrik, reeds aangehaald, r.o. 11). Bij de uitlegging ervan mogen de bijzondere kenmerken van het in de betrokken verdragsluitende Staten geldende recht derhalve niet in aanmerking worden genomen. Bijgevolg is het in het recht van een verdragsluitende Staat gemaakte onderscheid tussen actio in personam en actio in rem irrelevant voor de uitlegging van artikel 21.

48 Mitsdien moet op de tweede vraag worden geantwoord, dat een latere vordering dezelfde oorzaak, hetzelfde onderwerp en dezelfde partijen heeft als een eerdere vordering wanneer de eerdere, door de eigenaar van een schip bij een rechterlijke instantie van een verdragsluitende Staat ingestelde vordering een actio in personam is, strekkende tot vaststelling dat deze eigenaar niet aansprakelijk is voor de schade die de met zijn schip vervoerde goederen zouden hebben opgelopen, terwijl de latere vordering door de eigenaar van de goederen bij een rechterlijke instantie van een andere verdragsluitende Staat is ingesteld in de vorm van een actio in rem betreffende een schip waarop beslag is gelegd, en vervolgens zowel in rem als in personam dan wel enkel in rem is voortgezet naar gelang van de door het nationale recht van die andere verdragsluitende Staat gemaakte onderscheidingen.

De vierde vraag

49 Met zijn vierde vraag wenst de nationale rechter in wezen te vernemen, of artikel 22 Executieverdrag aldus moet worden uitgelegd, dat tussen een vordering die in een verdragsluitende Staat door een groep eigenaars van goederen tegen de eigenaar van een schip is ingesteld om vergoeding te krijgen van de schade die een deel van de in het kader van afzonderlijke, maar gelijklopende contracten vervoerde lading heeft opgelopen, en een vordering tot schadevergoeding die in een andere verdragsluitende Staat tegen dezelfde eigenaar van het schip is ingesteld door de eigenaars van een ander deel van de lading, dat in dezelfde omstandigheden is vervoerd op grond van afzonderlijke contracten, die evenwel identiek zijn aan die welke tussen de eerste groep en de eigenaar van het schip zijn gesloten, reeds samenhang bestaat wanneer de afzonderlijke behandeling en berechting van die vorderingen een gevaar voor tegenstrijdige beslissingen oplevert, zonder dat dit gevaar dient te leiden tot rechtsgevolgen die elkaar uitsluiten.

50 Deze vraag rijst uiteraard alleen wanneer de voorwaarden voor toepassing van artikel 21 Executieverdrag niet zijn vervuld.

51 Artikel 22, derde alinea, bepaalt: "Samenhangend in de zin van dit artikel zijn vorderingen waartussen een zodanig nauwe band bestaat dat een goede rechtsbedeling vraagt om haar gelijktijdige behandeling en berechting, ten einde te vermijden dat bij afzonderlijke berechting van de zaken onverenigbare uitspraken worden gegeven".

52 Deze bepaling heeft tot doel, tegenstrijdige uitspraken te voorkomen en aldus een goede rechtsbedeling binnen de Gemeenschap te verzekeren (zie Rapport over het Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, PB 1979, C 59, inzonderheid blz. 41). Omdat de uitdrukking "samenhang" in de verschillende verdragsluitende Staten niet hetzelfde begrip dekt, geeft artikel 22, derde alinea, bovendien de bouwstenen voor een definitie daarvan (zelfde Rapport, blz. 42). Derhalve moet worden geconcludeerd, dat het in deze bepaling omschreven begrip "samenhang" autonoom moet worden uitgelegd.

53 Om een goede rechtsbedeling te verzekeren moet deze uitlegging ruim zijn en alle gevallen omvatten waarin er gevaar voor tegenstrijdige uitspraken bestaat, ook al kunnen de uitspraken afzonderlijk ten uitvoer worden gelegd en sluiten de rechtsgevolgen ervan elkaar niet uit.

54 Volgens de eigenaars van de goederen en de Commissie moet het adjectief "onverenigbaar", dat zowel in artikel 22, derde alinea, als in artikel 27, sub 3, Executieverdrag voorkomt, in beide bepalingen dezelfde betekenis hebben en ziet het dus op beslissingen waarvan de rechtsgevolgen elkaar uitsluiten in de zin van het arrest van 4 februari 1988 (zaak 145/86, Hoffmann, Jurispr. 1988, blz. 645, r.o. 22). Zij herinneren eraan, dat het Hof in dat arrest (r.o. 25) heeft geoordeeld, dat een buitenlandse beslissing waarbij een echtgenoot is veroordeeld om aan de andere echtgenoot uit hoofde van zijn uit het huwelijk voortvloeiende on-

derhoudsverplichting alimentatie te betalen, in de zin van artikel 27, sub 3, Executieverdrag onverenigbaar is met een in de aangezochte staat gegeven beslissing waarbij tussen de betrokkenen de echtscheiding is uitgesproken.

55 Dit argument kan niet worden aanvaard. De twee bepalingen hebben immers een verschillend doel. Artikel 27, sub 3, Executieverdrag biedt de rechter bij wijze van uitzondering op de beginselen en doelen van het Executieverdrag de mogelijkheid om de erkenning van een buitenlandse beslissing te weigeren. Het in dat artikel gehanteerde begrip "onverenigbare beslissing" moet derhalve met het oog op dat doel worden uitgelegd. Artikel 22, derde alinea, Executieverdrag heeft daarentegen tot doel, gelijk de advocaat-generaal in zijn conclusie (punt 28) heeft opgemerkt, een betere coördinatie van de uitoefening van de rechterlijke bevoegdheid binnen de Gemeenschap te verzekeren en te vermijden dat beslissingen worden gegeven die, ook al kunnen zij afzonderlijk ten uitvoer worden gelegd, uiteenlopen of onderling tegenstrijdig zijn.

56 Deze uitlegging vindt steun in het feit dat de Duitse en de Italiaanse taalversies van het Executieverdrag in artikel 22, derde alinea, andere termen gebruiken dan in artikel 27, sub 3.

57 Vaststaat derhalve, dat de term "onverenigbaar" in artikel 22, derde alinea, Executieverdrag een andere betekenis heeft dan diezelfde term in artikel 27, sub 3, Executieverdrag.

58 Mitsdien moet op de vierde vraag worden geantwoord, dat artikel 22 Executieverdrag aldus moet worden uitgelegd, dat tussen een vordering die in een verdragsluitende Staat door een groep eigenaars van goederen tegen de eigenaar van een schip is ingesteld om vergoeding te krijgen van de schade die een deel van de in het kader van afzonderlijke, maar gelijkkluidende contracten vervoerde lading heeft opgelopen, en een vordering tot schadevergoeding die in een andere verdragsluitende Staat tegen dezelfde eigenaar van het schip is ingesteld door de eigenaars van een ander deel van de lading, dat in dezelfde omstandigheden is vervoerd op grond van afzonderlijke contracten, die evenwel identiek zijn aan die welke tussen de eerste groep en de eigenaar van het schip zijn gesloten, reeds samenhang bestaat wanneer de afzonderlijke behandeling en berechting van die vorderingen een gevaar voor tegenstrijdige beslissingen oplevert, zonder dat dit gevaar dient te leiden tot rechtsgevolgen die elkaar uitsluiten.

Kosten

59 De kosten door de regering van het Verenigd Koninkrijk en de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen. Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen.

Het Hof van Justitie,

uitspraak doende op de door de Court of Appeal te Londen bij beschikking van 5 juni 1992 gestelde vragen, verklaart voor recht:

1) Artikel 57 van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, zoals gewijzigd bij het Verdrag van 9 oktober 1978 inzake de toetreding van het Koninkrijk Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, moet aldus worden uitgelegd, dat wanneer een verdragsluitende Staat ook partij is bij een ander verdrag, betreffende een bijzonder onderwerp, dat regels inzake de rechterlijke bevoegdheid bevat, dit bijzonder verdrag de toepassing van het Executieverdrag slechts uitsluit in de gevallen die het bijzonder verdrag regelt, en niet in de gevallen die het niet regelt.

2) Artikel 21 Executieverdrag moet aldus worden uitgelegd, dat wanneer het gaat om twee vorderingen die hetzelfde onderwerp betreffen en op dezelfde oorzaak berusten, en de partijen bij de tweede procedure slechts ten dele dezelfde zijn als die bij de eerder in een andere verdragsluitende Staat ingeleide procedure, de laatst aangezochte rechter zich slechts onbevoegd moet verklaren, indien de partijen in het bij hem aanhangige geding tevens partij zijn in de eerder ingeleide procedure; het belet niet dat de procedure tussen de andere partijen wordt voortgezet.

3) Hetzelfde artikel 21 Executieverdrag moet aldus worden uitgelegd, dat een vordering die ertoe strekt, te doen verklaren dat verweerder aansprakelijk is voor een bepaalde schade en hem tot betaling van schadevergoeding te doen veroordelen, op dezelfde oorzaak berust en hetzelfde onderwerp betreft als een eerdere vordering van deze verweerder, die ertoe strekte te doen verklaren dat hij niet aansprakelijk is voor die schade.

4) Een latere vordering heeft dezelfde oorzaak, hetzelfde onderwerp en dezelfde partijen als een eerdere vordering wanneer de eerdere, door de eigenaar van een schip bij een rechterlijke instantie van een verdragsluitende Staat ingestelde vordering een actio in personam is, strekkende tot vaststelling dat deze eigenaar niet aansprakelijk is voor de schade die de met zijn schip vervoerde goederen zouden hebben opgelopen, terwijl de latere vordering door de eigenaar van de goederen bij een rechterlijke instantie van een andere verdragsluitende Staat is ingesteld in de vorm van een actio in rem betreffende een schip waarop beslag is gelegd, en vervolgens zowel in rem als in personam dan wel enkel in rem *2 is voortgezet naar gelang van de door het nationale recht van die andere verdragsluitende Staat gemaakte onderscheidingen.

5) Artikel 22 Executieverdrag moet aldus worden uitgelegd, dat tussen een vordering die in een verdragsluitende Staat door een groep eigenaars van goederen tegen de eigenaar van een schip is ingesteld om vergoeding te krijgen van de schade die een deel van de in het kader van afzonderlijke, maar gelijkkluidende contracten vervoerde lading heeft opgelopen, en een vordering tot schadevergoeding die in een andere

verdragsluitende Staat tegen dezelfde eigenaar van het schip is ingesteld door de eigenaars van een ander deel van de lading, dat in dezelfde omstandigheden is vervoerd op grond van afzonderlijke contracten, die evenwel identiek zijn aan die welke tussen de eerste groep en de eigenaar van het schip zijn gesloten, reeds samenhang bestaat wanneer de afzonderlijke behandeling en berechting van die vorderingen een gevaar voor tegenstrijdige beslissingen oplevert, zonder dat dit gevaar dient te leiden tot rechtsgevolgen die elkaar uitsluiten.

Conclusie A-G Tesouro:

1. In de prejudiciële verwijzing die thans voor ons ligt, stelt de Engelse Court of Appeal een aantal vragen over de uitlegging van de artikelen 21, 22 en 57 van het Verdrag van Brussel van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, zoals gewijzigd bij het Toetredingsverdrag van 1978 (hierna: "Executieverdrag").

2. Om te begrijpen wat met de vragen precies wordt beoogd, is een overzicht van de tamelijk ingewikkelde feiten van het hoofdgeding zinvol 1.

In september 1988 vervoerde de Poolse scheepvaartonderneming Zegluga Polska Spolka Alceyjna (hierna: "de eigenaars van het schip") aan boord van haar schip "Tatry" een lading sojaolie als stortgoed van Brazilië naar Rotterdam en Hamburg. De lading werd vervoerd in opdracht van verschillende eigenaars en op basis van verschillende vrachtbrieven, die overigens dezelfde inhoud hadden. Bij de levering van de partijen olie, zowel die welke te Rotterdam als die welke te Hamburg waren gelost, klaagden de eigenaars, dat deze waren verontreinigd door diesel en andere koolwaterstoffen.

Op 18 november 1988 verzochten de eigenaars van het schip de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam een verklaring, dat zij voor de gestelde schade niet aansprakelijk waren. Verweerders in deze procedure zijn de Nederlandse vennootschap Igeb International BV, die voor rekening van verschillende eigenaars (hierna: "groep 1") de te Rotterdam geloste sojaolie in consignatie had genomen, en een aantal eigenaars van de te Hamburg geloste olie, te weten de Duitse vennootschappen Handelsgesellschaft Kurt Nitzer GmbH en Hobum Oele und Fette, en de Engelse vennootschap Bunge & Co. Ltd, alsook de vennootschap Daehn & Hamann GmbH, die de betrokken lading aldaar in consignatie had genomen. De andere eigenaars van de lading, gegroepeerd in de Engelse vennootschap Philipp Brothers Ltd (hierna: "Phibro") zijn niet in de procedure betrokken (de eigenaars van de te Hamburg geloste lading zal ik hierna collectief aanduiden als "groep 3"). Phibro is evenmin gedaagd in de procedure met betrekking tot de te Rotterdam geloste partij olie, waarvan zij eveneens eigenaar was en die voor haar rekening in consignatie was genomen door de Nederlandse vennootschap ICM BV (hierna "groep 2").

3. Ongeveer tien maanden later, op 14 september 1989, stelde groep 3 in het Verenigd Koninkrijk bij de High Court of Justice, Queen's Bench Division, Admiralty Court, een vordering in rem (hierna: "folio 2006") in tegen de "Tatry" en tegen het schip "Maciej Rataj", dat dezelfde eigenaars heeft als de "Tatry". De dagvaarding werd betekend op 15 september 1989 en op dezelfde datum werd verlov verleend tot het leggen van conservatoir beslag op de "Maciej Rataj", die op dat moment in de haven van Liverpool lag. Daarop stelden de eigenaars zekerheid en verkregen zij opheffing van het beslag; de procedure voor de Engelse rechter werd vervolgens voortgezet, ook over het geschil dat aan het beslag ten grondslag lag, namelijk de vergoeding van de schade ontstaan doordat de sojaolie te Hamburg in verontreinigde staat zou zijn gelost. De Admiralty Court baseerde haar bevoegdheid om ten gronde uitspraak te doen op de wettelijke regeling waarmee in het Verenigd Koninkrijk uitvoering was gegeven aan het op 10 mei 1952 te Brussel ondertekende Internationaal verdrag betreffende het conservatoir beslag op zeeschepen 2. Naar Engels recht bestaat twijfel over de vraag, of de procedures in dergelijke gevallen zowel in rem als in personam, dan wel enkel in personam worden voortgezet.

Op dezelfde dag, 14 september 1989, stelde ook groep 2 een vordering in rem in bij dezelfde rechter (hierna: "folio 2007"); deze procedure had hetzelfde verloop als folio 2006.

Ten slotte stelde groep 1, die geen vordering bij de Engelse rechter had ingesteld, op 29 september 1989 bij de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam een vordering in tot vergoeding van de schade aan de in Nederland geloste goederen 3.

4. In folio 2006 stelden de eigenaars van het schip ten exceptieve, dat de Engelse rechter zich ingevolge artikel 21 Executieverdrag onbevoegd had moeten verklaren ten gunste van de Nederlandse rechter, daar over dezelfde zaak tussen dezelfde partijen in Nederland reeds een geding aanhangig was. Subsidiair, ingeval de aanhangigheidsregel niet toepasselijk zou worden geacht, had de Admiralty Court de behandeling van de zaak moeten schorsen en zich volgens de eigenaars van het schip eventueel onbevoegd moeten verklaren ingevolge artikel 22 van dit Verdrag, aangezien er ongetwijfeld samenhang bestond tussen de bij de Engelse rechter aanhangige zaak en de bij de Nederlandse rechters aanhangige zaken. De aanhangigheid werd betwist door groep 3, die stelde, dat er in de twee zaken geen identiteit van partijen en onderwerp was; de samenhang erkende zij echter wel.

In folio 2007 daarentegen erkenden de eigenaars van het schip, dat de vordering daadwerkelijk het eerst bij de Engelse rechter aanhangig was gemaakt; om deze reden verzochten zij deze rechter de procedure te schorsen en zich eventueel onbevoegd te verklaren op grond van artikel 22 Executieverdrag, betreffende samenhang, welk standpunt door groep 2 werd betwist.

5. De Admiralty Court verwierp in eerste instantie de door de eigenaars van het schip opgeworpen exceptie betreffende de aanhangigheid, doch ofschoon zij er-

kende dat er tussen de Engelse en de Nederlandse vorderingen samenhang bestond, achtte zij zich niet verplicht, de behandeling van de zaak te schorsen overeenkomstig artikel 22 Executieverdrag. De eigenaars van het schip stelden tegen die beslissing hoger beroep in bij de Court of Appeal.

In die procedure stelde groep 3, dat de artikelen 21 en 22 Executieverdrag in casu hoe dan ook niet van toepassing waren, aangezien de bevoegdheid van de Engelse rechter berustte op het Beslagverdrag, waarvan de toepassing werd verzekerd door artikel 57 Executieverdrag, voor zover het "bijzondere onderwerpen" betrof.

In die omstandigheden heeft de Court of Appeal, van mening dat de oplossing van het geschil afhangt van de uitlegging van de artikelen 21, 22 en 57 Executieverdrag, de behandeling van de zaak geschorst en het Hof een aantal prejudiciële vragen gesteld, die in wezen betrekking hadden op de volgende punten:

a) hoe moet voor de toepassing van artikel 21 het vereiste van identiteit van partijen in procedures die in verschillende Verdragsluitende Staten aanhangig zijn gemaakt en hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak hebben, worden verstaan?

b) heeft, in verband met het vervoer van goederen over zee, een vordering tot vergoeding van schade die de goederen tijdens het vervoer zouden hebben geleden, welke vordering door de eigenaars van de goederen in rem is ingesteld tegen het schip waarmee het vervoer heeft plaatsgevonden, dezelfde partijen, hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak in de zin van artikel 21, als een vordering in personam die de eigenaar van het schip eerder met betrekking tot die schade heeft ingesteld; met name, luidt het antwoord op deze vraag verschillend indien de vordering in rem, nadat de eigenaar van het schip zich als partij in het geding heeft aangemeld, zowel in rem als in personam, dan wel enkel in personam wordt voortgezet?

c) impliceert de in artikel 57 vervatte afwijking voor bijzondere verdragen, dat indien de bevoegdheid van een rechter berust op de bepalingen van een van die verdragen, de artikelen 21 en 22, inzake aanhangigheid en samenhang, niet van toepassing zijn?

d) wat betekent het begrip "samenhangende vorderingen" in artikel 22, derde alinea, Executieverdrag?

e) is er in verband met het vervoer van goederen over zee sprake van aanhangigheid in de zin van artikel 21, indien de eigenaar van het schip in een Verdragsluitende Staat een vordering instelt tot verkrijging van een verklaring van niet-aansprakelijkheid jegens de rechthebbenden op de in beschadigde toestand geloste goederen, en de eigenaars van de goederen vervolgens in een andere Verdragsluitende Staat een andere vordering instellen teneinde van de eigenaar van het schip schadevergoeding te verkrijgen? 4

De verhouding tussen het Executieverdrag en de verdragen over bijzondere onderwerpen

6. Eerst zal ik de derde vraag van de verwijzende rechter onderzoeken, te weten de vraag over de verhouding tussen het Executieverdrag en de verdragen over bijzondere onderwerpen als bedoeld in artikel 57

Executieverdrag, aangezien een ontkennend antwoord op deze vraag de overige vragen in wezen tot zuiver theoretische vragen zou kunnen herleiden.

7. Zoals bekend bevat artikel 57 voor bestaande en toekomstige verdragen over bijzondere onderwerpen een belangrijke uitzondering op de algemene regel, volgens welke het Executieverdrag voorrang moet hebben boven de andere tussen de Verdragsluitende Staten gesloten verdragen betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen. Die uitzondering wordt gerechtvaardigd doordat voorrang moet worden gegeven aan de specifieke keuzen die ter zake in de bijzondere verdragen zijn gemaakt op basis van de bijzondere kenmerken van de desbetreffende materie. Hieruit volgt, dat indien dergelijke verdragen bepalingen betreffende directe of exclusieve bevoegdheid bevatten, deze bepalingen in acht moeten worden genomen 5. Aangezien het Beslagverdrag ongetwijfeld tot de categorie van verdragen over bijzondere onderwerpen behoort, moet een eventuele strijdigheid van dit verdrag met het Executieverdrag derhalve in beginsel aldus worden opgelost, dat de in het Beslagverdrag neergelegde bevoegdheidsregels voorrang krijgen.

8. Artikel 57 kon mijns inziens evenwel niet worden opgevat als een loutere onderschikkingsbepaling, dat wil zeggen een bepaling waarbij gewoonweg wordt vastgesteld, dat de regeling van een bijzonder verdrag voorrang heeft, ongeacht of zij ouder of jonger is dan het Executieverdrag, en krachtens welke, indien aan de in het bijzondere verdrag gestelde toepassingsvoorwaarden is voldaan, de toepasselijkheid van het Executieverdrag volledig is uitgesloten. Dit is mijns inziens niet de juiste uitlegging van de in artikel 57 neergelegde afwijking ten gunste van de bijzondere verdragen; integendeel, uit de structuur van deze bepaling blijkt veeleer, dat het gaat om een coördinatiebepaling, die ertoe strekt een gecombineerde toepassing van de respectieve bepalingen van de twee verdragen mogelijk te maken 6.

Daarop wijzen met name de uitvoeringsbepalingen van artikel 57, lid 1, die zijn ingevoerd bij de herziening van het Executieverdrag na de toetreding van het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Ierland, en die thans in lid 2 staan. Blijkens de zoëven aangehaalde tekst herhaalt de eerste van deze bepalingen, dat het bijzondere verdrag dat regels van directe bevoegdheid bevat, voorrang heeft ingeval de regels ervan samenlopen met die van het Executieverdrag; verder wordt daarin bepaald, dat wanneer krachtens dit bijzonder verdrag een andere rechter bevoegd is dan de volgens het Executieverdrag normaal bevoegde rechter van de woonplaats van verweerder, artikel 20 Executieverdrag moet worden toegepast om de inachtneming van het recht van verweer te verzekeren. De andere uitvoeringsbepaling verklaart, dat de bepalingen van het Executieverdrag van toepassing zijn op de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen die zijn gegeven op basis van de bevoegdheidsregels van een bijzonder verdrag; wanneer het bijzondere verdrag zelf regels voor de erkenning en de tenuitvoerlegging van de beslissingen

bevat, mogen in plaats daarvan ook de regels van het Executieverdrag worden toegepast.

9. De juistheid van deze opvatting over de verhouding tussen het Executieverdrag en de verdragen over bijzondere onderwerpen wordt ook bevestigd door het rapport Schlosser over het Verdrag inzake de toetreding van het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Ierland 7, waarin wordt gepreciseerd: "bepalingen in bijzondere verdragen zijn speciale regelingen die iedere Staat door daartoe toe te treden met voorrang voor het Executieverdrag van toepassing kan doen zijn. Voor zover er in de bijzondere verdragen niets wordt geregeld, geeft het Executieverdrag weer de doorslag (eigen cursivering). Dit geldt ook wanneer het bijzondere verdrag competentiebepalingen bevat die eigenlijk niet stroken met de innerlijke samenhang tussen de verschillende delen van het Executieverdrag (...)" 8. De belangrijkste consequentie daarvan is, dat "de op bijzondere verdragen steunende bevoegdheidsbepalingen - ook al is slechts één Lid-Staat partij bij zo een bijzonder verdrag - in principe als bevoegdheidsregelingen van het Verdrag zelf moeten worden beschouwd" 9 (eigen cursivering).

Het is waar, dat tijdens de onderhandelingen over de toetreding niet is ingegaan op alle problemen voortvloeiend uit het beginsel van de wezenlijke samenhang tussen de regeling van het Executieverdrag en die van de verdragen over bijzondere onderwerpen, en dat deze problemen dus niet geheel zijn opgelost door artikel 57, maar, nog steeds volgens het rapport Schlosser 10, dat de oplossing daarvan aan de doctrine en de rechtspraak is overgelaten. Het staat mijns inziens evenwel buiten twijfel, dat de verhouding tussen de verschillende verdragen ingevolge dat artikel moet worden uitgelegd in termen van wederzijdse integratie. Het is derhalve volkomen legitiem, de bepalingen van het algemene verdrag toe te passen om de eventuele leemten in de bepalingen van het bijzondere verdrag op te vullen.

10. De gegrondheid van dit betoog blijkt overduidelijk wanneer, zoals in het onderhavige geval, het verdrag over een bijzonder onderwerp geen bepalingen bevat voor het geval dat in twee verschillende Lid-Staten tegelijkertijd vorderingen aanhangig zijn waaraan dezelfde feiten ten grondslag liggen. Het in een dergelijk geval concrete gevaar voor overlapping van procedures over dezelfde zaak en voor onverenigbare beslissingen zou uiteindelijk het essentiële doel van het Executieverdrag, namelijk "binnen de Gemeenschap de rechtsbescherming van degenen die er gevestigd zijn te vergroten" 11 in het gedrang kunnen brengen. Om die redenen ben ik dus - overigens met de meerderheid van de doctrine 12 - van mening, dat in die gevallen de artikelen 21 en 22 Executieverdrag ten volle moeten worden toegepast, aangezien zij juist tot doel hebben, te verzekeren dat voor een en dezelfde zaak slechts één procedure plaatsvindt, of de oplossingen waartoe rechters van verschillende Verdragsluitende Staten kunnen komen, te harmoniseren.

11. Het door de verzoekers in de folio's 2006 en 2007 gehouden betoog, dat het Beslagverdrag wel degelijk regels inzake aanhangigheid bevat, namelijk in artikel

3, lid 3, lijkt mij daarentegen niet gegrond; volgens deze bepaling kan namelijk ter zake van dezelfde zeerechtelijke vordering slechts eenmaal op een zelfde schip beslag worden gelegd door de rechterlijke instanties van een of meer Verdragsluitende Staten. Deze bepaling beoogt te voorkomen, dat de eiser, die in beginsel vrije forumkeuze heeft, dezelfde vordering opnieuw instelt bij een andere dan de eerst aangezochte rechter. Het gaat dus om een regel die weliswaar zodanig is geformuleerd, dat hij erop gericht is tegenstrijdige beslissingen te voorkomen, maar die geldt voor andere situaties dan aanhangigheid. Zodra de eiser zijn forumkeuze heeft gemaakt door zijn verzoek om beslag op het schip, moet de rechter bij wie dezelfde vordering later aanhangig wordt gemaakt, zich ertoe beperken dit verzoek af te wijzen op de enkele grond, dat dezelfde procedure reeds elders is ingeleid. Daartoe behoeft hij niet te onderzoeken, of aan de voorwaarden voor erkenning van het door de eerste rechter te wijzen vonnis is voldaan, hetgeen hij wel moet doen om de exceptie van aanhangigheid te kunnen aanvaarden.

12. Om na te gaan wat artikel 57 nu eigenlijk inhoudt, lijkt het mij ten slotte zinvol, te rade te gaan bij de nationale rechtspraak over de toepassing ervan. Deze is van wezenlijk belang om de draagwijdte van de bepalingen van een internationaal verdrag te bepalen. Het onderzoek van deze rechtspraak, met name de Engelse rechtspraak over de verhouding tussen het Executieverdrag en het Beslagverdrag, bevestigt, dat de stelling van de geïntegreerde of gezamenlijke toepassing van deze verdragen in ruime mate wordt gevolgd, ook voor het probleem van de aanhangigheid of de samenhang van procedures 13.

13. Concluderend ben ik van mening, dat wanneer een verdrag over een bijzonder onderwerp geen bepalingen over aanhangigheid en samenhang bevat, artikel 57 de toepassing van de artikelen 21 en 22 Executieverdrag gebiedt.

De aanhangigheid in de zin van artikel 21 Executieverdrag

14. Gezien mijn conclusie inzake het probleem van de verhouding tussen het Executieverdrag en de bijzondere verdragen, dient derhalve ook te worden geantwoord op de overige vragen van de Court of Appeal. Met de eerste, de tweede en de vijfde vraag verzoekt deze het Hof in wezen, het in het Executieverdrag gehanteerde begrip aanhangigheid te definiëren, dat wil zeggen, te preciseren in welke gevallen twee vorderingen hetzelfde onderwerp, dezelfde oorzaak en dezelfde partijen hebben. Nuttige elementen voor het antwoord daarop zijn reeds te vinden in de eerdere arresten van het Hof in deze materie.

Van bijzonder belang is in de eerste plaats het arrest in de zaak Gubisch Maschinenfabrik 14, waarin het Hof preciseerde, dat de begrippen die in artikel 21 worden gebruikt voor de beschrijving van de voorwaarden voor aanhangigheid een autonome uitlegging moeten krijgen ten opzichte van de begrippen die uit het procesrecht van de verschillende nationale rechtsorden kunnen worden afgeleid. Voor deze conclusie heeft het Hof in-

zonderheid gewezen op het doel waarvoor artikel 21 is ingevoerd, namelijk "in het belang van een goede rechtsbedeling in de Gemeenschap, parallelle procedures voor de gerechten van de verschillende Verdragsluitende Staten en met elkaar strijdige beslissingen, die daarvan het gevolg kunnen zijn, (...) voorkomen. Deze regeling wil dus in de mate van het mogelijke en van meet af aan uitsluiten dat er een situatie ontstaat als bedoeld in artikel 27, lid 3, namelijk dat een beslissing niet wordt erkend wegens onverenigbaarheid met een beslissing die in de aangezochte staat tussen dezelfde partijen is gegeven" 15.

Ook wordt in het arrest benadrukt, dat artikel 21 niet verwijst naar de term aanhangigheid zoals die wordt gebruikt in de verschillende nationale rechtsorden, maar zelf een aantal materiële voorwaarden opsomt als elementen van een definitie.

Op grond van deze overwegingen concludeerde het Hof dan ook, dat aan de voorwaarden voor aanhangigheid was voldaan in een geval waarin in een Verdragsluitende Staat om nietigverklaring van een internationale verkoopovereenkomst was verzocht, terwijl met de eerder bij een rechter van een andere staat aanhangig gemaakte vordering nakoming van dezelfde overeenkomst was gevorderd. Volgens dit arrest zijn de noodzakelijke en voldoende voorwaarden voor toepasselijkheid van artikel 21 dus de identiteit van partijen, ongeacht hun plaats in de beide procedures, en de identiteit van de fundamentele rechtsverhouding die ten grondslag ligt aan de situaties waarop de partijen zich beroepen: aan deze laatste voorwaarde is met name voldaan wanneer de in de ene zaak opgeworpen rechtsvraag logisch voorafgaat aan de vordering in de andere zaak, of wanneer verschillende vorderingen in wezen voortvloeien uit een en dezelfde feitelijke situatie.

15. Het belang van de functie die artikel 21 binnen het Executieverdrag heeft, en de daaruit voortvloeiende noodzaak om deze functie in aanmerking te nemen bij de definitie van het begrip aanhangigheid in de zin van dit artikel, zijn door het Hof ook beklemtoond in het arrest van 27 juni 1991, *Overseas Union Insurance e.a.*

16. In dit arrest verklaarde het Hof, dat ter bereiking van de doelstellingen van deze bepaling "aan artikel 21 een zo ruime uitlegging (moet) worden gegeven, dat het in beginsel alle situaties omvat waarin voor gerechten van Verdragsluitende Staten dezelfde vorderingen aanhangig zijn"; op grond hiervan heeft het Hof dan ook op de in die zaak gestelde vraag geantwoord, dat bij de toepassing van die bepaling geen rekening moet worden gehouden met de woonplaats van partijen in de twee procedures.

16. Welke consequenties kunnen nu uit deze rechtspraak worden getrokken voor het thans aan de orde zijnde probleem?

Allereerst moet worden opgemerkt, dat blijkens de feiten van de hoofdgedingen de contractuele betrekkingen tussen de verschillende eigenaars van de lading en de eigenaars van het schip werden beheerst door vrachtbrieven met gelijke inhoud, en dat de omstandigheden - ook de materiële omstandigheden,

aangezien het ging om olie als stortgoed - waaronder het vervoer plaatsvond, in de verschillende zaken dezelfde zijn. Mijns inziens mag derhalve worden geconcludeerd, dat de procedurele situatie waarop deze prejudiciële verwijzing betrekking heeft, wordt gekenmerkt door het feit dat de bij de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam en de Admiralty Court te Londen aanhangige gedingen dezelfde "oorzaak" hebben, dat wil zeggen op dezelfde contractuele betrekking berusten, en - zij het ten dele, zoals wij zo dadelijk zullen zien - hetzelfde onderwerp hebben, aangezien in beide gevallen de centrale vraag is, of de eigenaars van het schip aansprakelijk zijn voor de verontreiniging van de sojaolie door insijpeling van verschillende koolwaterstoffen. In feite zijn de twee vorderingen, die tot vaststelling dat de eigenaars van het schip aansprakelijk zijn en die tot vaststelling dat dit niet het geval is, niets anders dan de twee zijden van dezelfde medaille, zoals de Commissie in deze zaak terecht heeft opgemerkt.

17. Op dit punt moet worden gewezen op een zeker niet te verwaarlozen verschil tussen de feiten in de zaak *Gubisch Maschinenfabrik* en die in de onderhavige zaak: ofschoon ook in die zaak het verband tussen de vorderingen er een van logische volgorde was, verschilde dit in zoverre van het verband in de onderhavige zaak, dat de bij de eerst aangezochte rechter ingestelde vordering een ruimere inhoud had dan de later ingestelde vordering. De vordering tot nakoming van de internationale verkoopovereenkomst ging immers vooraf aan de vordering tot nietigverklaring of ontbinding van dezelfde overeenkomst en laatstgenoemde vordering kon derhalve zelfs - zoals het Hof verklaarde - "beschouwd worden als een verweermiddel tegen de eerste vordering, in de vorm van een zelfstandige actie voor een gerecht van een andere Verdragsluitende Staat" 17.

In het onderhavige geval is het onderwerp van de in het Verenigd Koninkrijk ingestelde vordering evenwel niet geheel in de eerdere vordering begrepen, aangezien eerstgenoemde mede het verzoek tot schadevergoeding en de bepaling van het schadebedrag omvat, die niet het onderwerp van de oorspronkelijk bij de Nederlandse rechter ingestelde vordering waren (en dat ook niet konden zijn). Aangezien artikel 21 van het Executieverdrag niet voorziet in automatische voeging van de procedures, maar alleen in onbevoegdverklaring van de laatst aangezochte rechter, zou toepassing van de aanhangigheidsregel in een dergelijk geval derhalve tot rechtswijgering kunnen leiden. Immers, wanneer de regels van de rechtsorde waarbinnen het eerder aanhangig gemaakte geding wordt gevoerd, niet toestaan dat het onderwerp van het geding wordt verruimd door de formulering van nieuwe vorderingen of de indiening van nieuwe verweermiddelen, zou het in alle gevallen waarin de ruimer geformuleerde vordering het laatst was ingesteld, onmogelijk worden om alle aspecten van de zaak te behandelen.

18. Derhalve ben ik van mening, dat wanneer bij de laatst aangezochte rechter de ruimere vordering is ingesteld en het niet mogelijk is, het onderwerp van het

eerste geding te verruimen (hetgeen in casu overigens niet het geval lijkt te zijn, aangezien alle eigenaars van de lading, al was het maar zekerheidshalve, bij de Nederlandse rechter een verzoek tot schadevergoeding hebben ingediend), deze rechter zich krachtens artikel 21 onbevoegd moet verklaren voor het gedeelte van het onderwerp dat moet worden geacht in de bij de eerste rechter ingestelde vordering te zijn begrepen, en voor het resterende deel de behandeling van de zaak kan schorsten krachtens artikel 22 Executieverdrag 18.

19. Niet van belang voor de oplossing van het onderhavige problemen, namelijk onder welke voorwaarden kan worden aangenomen dat twee zaken hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak hebben in de zin van het Executieverdrag, lijkt mij het in het Engelse recht bestaande onderscheid tussen de *actio in rem*, waarmee de eiser zijn aanspraken op een goed geldend maakt, en de *actio in personam*, die gevolgen beoogt te sorteren voor de verbintenissen tussen personen. De toepassing van artikel 21 mag niet afhankelijk worden gesteld van de kenmerken en bijzonderheden van de nationale procesorden: de verwijzing naar het interne recht van de Verdragsluitende Staten, wanneer dit wegens de onvolledigheid van de regeling van het Executieverdrag noodzakelijk is, is in ieder geval ondergeschikt aan de toepassing van de verdragsbepalingen en kan in geen geval leiden tot resultaten die in strijd zijn met het doel en de ratio van het Executieverdrag zelf 19. Zoals gezegd, heeft artikel 21 immers tot doel, te voorkomen dat over dezelfde zaak parallelle procedures worden gevoerd voor de gerechten van verschillende Verdragsluitende Staten en dat als gevolg daarvan tegenstrijdige beslissingen worden gegeven, die ingevolge artikel 27, lid 3, niet kunnen worden erkend. Het komt mij voor, dat de mogelijkheid van tegenstrijdige beslissingen in het onderhavige geval buiten kijf staat, aangezien zowel de in het Verenigd Koninkrijk als de in Nederland aanhangige gedingen draaien om de vraag, of de eigenaars van het schip aansprakelijk zijn voor de verontreiniging van de lading. Het is derhalve van geen belang, of de betrokken procedures naar het burgerlijk procesrecht van de betrokken staten van verschillende aard zijn; het gaat erom, of het substantiële feit waarover de rechter zich moet buigen, identiek is.

De Admiralty Court is trouwens onlangs zelf tot een soortgelijke conclusie gekomen in een arrest van april 1992 in een zaak die op verschillende punten overeenkomsten vertoont met die welke ons thans bezighoudt 20. In die zaak moest zij namelijk voor de toepassing van de artikelen 21 en 22 Executieverdrag bepalen, of een vordering tot schadevergoeding die de eigenaars van de goederen in Nederland hadden ingesteld wegens schade aan de lading van een schip, hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak had als een nadien door dezelfde eigenaars in het Verenigd Koninkrijk krachtens het Beslagverdrag ingestelde vordering tot beslag op het schip. De Engelse rechter oordeelde, dat het onderwerp van de twee vorderingen hetzelfde was, ofschoon de *actio in rem* en de *actio in personam* van verschillende aard waren. Hij baseerde deze conclusie op de overweging, dat het onderwerp

van de vordering tegen het schip 21 noodzakelijkerwijs hetzelfde is als dat van de vordering tegen de eigenaar, en dat indien de eigenaar de betekening van het beslag niet aanvaardt, degene die de vordering instelt, de aansprakelijkheid van de eigenaar zelf moet bewijzen om een beslissing tegen het schip te verkrijgen.

20. Absolute voorwaarde voor de toepasselijkheid van artikel 21 is voorts, dat de partijen in de bij de rechters van verschillende Verdragsluitende Staten aanhangig gemaakte procedures dezelfde zijn. Zoals gezegd, heeft het Hof reeds geoordeeld, dat er ook dan sprake is van identiteit van partijen wanneer deze in de twee procedures van plaats verwisselen en de eiser in de eerste procedure dus verweerder in de tweede procedure is, mits uiteraard de rechtssituatie in de twee zaken dezelfde is. Met betrekking tot het geval dat aanleiding heeft gegeven tot de onderhavige prejudiciële vragen, moet derhalve zonder meer worden uitgesloten, dat er bij de door Phibro in het Verenigd Koninkrijk ingestelde vordering (folio 2007) en de eerdere Nederlandse zaak sprake is van aanhangigheid, aangezien Phibro in de Nederlandse zaak geen partij was. Maar quid met de andere bij de Engelse rechter aanhangige zaak (folio 2006), waarin slechts enkele van de verzoekers, namelijk de tot groep 3 behorende eigenaars van de lading, ook verweerder zijn in de eerder in Nederland aanhangig gemaakte procedure?

Het komt mij voor, dat er in een dergelijke situatie voor degenen die partij zijn in de twee procedures een duidelijk gevaar voor onverenigbare beslissingen bestaat, namelijk wanneer de Engelse rechter zou oordelen dat de eigenaars van het schip aansprakelijk zijn en hen op grond daarvan zou veroordelen tot vergoeding van de schade, terwijl de Nederlandse rechter zou concluderen dat de eigenaars van de lading geen enkel recht doen gelden jegens de eigenaars van het schip.

Aangezien moet worden gegarandeerd, dat eenieder zijn rechten geldend kan maken, en gelet op de doelstelling van artikel 21 Executieverdrag, moet deze bepaling derhalve aldus worden uitgelegd, dat in dergelijke gevallen de laatst aangezochte rechter zich onbevoegd dient te verklaren voor zover de partijen in het bij hem aanhangig geding ook partij zijn in het eerder aanhangig gemaakte geding. Die rechter moet de procedure tussen de overige partijen voortzetten, met dien verstande, dat hij wanneer de voorwaarden daarvoor zijn vervuld, de behandeling te hunnen aanzien kan schorsen wegens samenhang, dus niet op grond van artikel 21 maar op grond van artikel 22 Executieverdrag 22.

21. Ten slotte dient nog te worden ingegaan op de laatste (de vijfde) vraag die de verwijzende rechter over artikel 21 heeft gesteld, en waarmee deze in wezen wenst te vernemen, of de conclusies waartoe de uitlegging van het begrip aanhangigheid in de zin van deze bepaling leidt, tot op zekere hoogte anders kunnen luiden, wanneer de bij de eerste rechter ingediende vordering strekt tot het verkrijgen van een verklaring van niet-aansprakelijkheid. Dienaangaande is door sommigen, in het bijzonder door de eigenaars van de lading, gesteld, dat dit soort vorderingen in feite "forum

shopping" verbergt. De eiser zou namelijk geen vordering tegen verweerder hebben, maar alleen een mogelijke vordering van deze laatste tegen hem willen voorkomen. Hij zou daarmee naar behoefte en in zijn eigen belang kunnen bepalen, welke rechterlijke instantie bevoegd is, en derhalve degene die echt belang heeft om in rechte op te treden, de mogelijkheid ontnemen de bevoegde rechter te kiezen op basis van de bepalingen van het Executieverdrag of van een bijzonder verdrag, waarvan de toepassing is verzekerd door artikel 57 van het Executieverdrag zelf. Een uitlegging van artikel 21 die tot gevolg zou hebben dat een vordering die door de vermoedelijke dader van een schadebrengende handeling is ingesteld om een verklaring van niet-aansprakelijkheid te verkrijgen, moet worden gelijkgesteld met de vordering tot schadevergoeding ingesteld door degene die de schade heeft geleden, zou volgens deze opvatting uiteindelijk leiden tot meer onzekerheid bij de vaststelling van de bevoegde rechter, de wettige forumkeuze van de partij met een echte vordering onmogelijk maken en een ongerechtvaardigde prikkel vormen om een geding in te leiden met het enkele doel een procesrechtelijk voordeel te verkrijgen.

22. Deze stelling en de tot staving daarvan aangevoerde argumenten kan ik evenwel niet aanvaarden; gezien de feiten van het hoofdgeding lijkt deze argumentatie mij zelfs volkomen ongerechtvaardigd. Het is ongetwijfeld juist, dat het feit dat in het Executieverdrag en, het zij direct opgemerkt, in het Beslagverdrag, alternatieve criteria voor het bepalen van de bevoegde rechter worden gegeven en dat de ruime keuze die de eiser daardoor heeft om te beslissen aan welke van de gelijkelijk bevoegde rechters hij een bepaald geschil wenst voor te leggen, zich leent voor "inventief" gebruik. Met name kan niet worden uitgesloten, dat wordt gepoogd de bevoegdheid van een bepaalde rechterlijke instantie vast te leggen om te kunnen profiteren van het aldaar toepasselijke materiële recht, dat door de eiser gunstiger wordt geacht, of om de wederpartij in moeilijkheden te brengen.

Dienaangaande zij evenwel opgemerkt, dat dergelijke pogingen, met andere woorden forum shopping, vooral een kans krijgen in stelsels waarin, zij het verhuld, automatisch het criterium van de *lex fori* wordt toegepast. Wanneer daarentegen de regels van internationaal privaatrecht en/of de rechtspraak criteria hanteren die beter aansluiten bij de aard en de kenmerken van de rechtsbetrekking en bij de verwachtingen van de partijen die deze rechtsbetrekking oorspronkelijk zijn aangegaan en hebben "uitgedacht", dan zijn er ook minder mogelijkheden voor een baatzuchtig gebruik of gewoon voor misbruik van het samenstel van de bepalingen van het internationaal privaatrecht en procesrecht. In elk geval staat het aan de aangezochte rechter om voor eventueel misbruik te waken.

Uiteindelijk kan dit probleem mijns inziens niet worden opgelost door een restrictieve uitlegging van artikel 21, dat wil zeggen een uitlegging die tendeert naar het buiten toepassing laten van die bepaling - zoals in deze procedure is verdedigd - wanneer de vordering die het

eerst in een van de Verdragsluitende Staten is ingesteld, de verkrijging van een negatieve verklaring beoogt.

Anderzijds zou het, zoals door de Commissie is opgemerkt, een schijnoplossing zijn een onderscheid te willen maken naargelang het verzoek om een verklaring van niet-aansprakelijkheid het eerst dan wel het laatst is ingediend; een dergelijk onderscheid kan immers niet alleen niet op de tekst van artikel 21 worden gebaseerd, het kan ook niet het probleem vermijden dat deze bepaling wil voorkomen, namelijk dat twee tegelijkertijd aangezochte rechters, die van dezelfde zaak kennis hebben genomen, onderling tegenstrijdige beslissingen geven.

23. Voorts moet worden bedacht, dat vorderingen tot verkrijging van een negatieve verklaring, die overigens in het procesrecht van de verschillende nationale rechtsorden algemeen worden toegestaan en in alle opzichten volkomen wettig zijn, kunnen beantwoorden aan een reële behoefte van de verzoeker. In geval van twijfel of betwisting kan deze bij voorbeeld, indien zijn wederpartij een afwachtende houding aanneemt, er belang bij hebben dat zijn rechten, verplichtingen of aansprakelijkheid uit een bepaalde contractuele betrekking snel gerechtelijk worden vastgesteld. Gezien het tijdstip van indiening van de vorderingen lijkt dit in casu precies het geval te zijn.

24. Mede op grond van deze overwegingen lijkt het mij niet ter zake dienend, maar eerder eigenaardig, dat de eigenaars van de goederen zich beroepen op de *risico's* verbonden aan forum shopping. Ik wil niet meer zeggen, maar ik vraag mij af of dit evangelie wel van deze kansel mag worden gepreekt. Al is het zeker mogelijk, dat ook de beslissing van de eigenaars van het schip om de Nederlandse rechter in te schakelen, mede was ingegeven door de wens een wetgeving toegepast te zien die zij gunstiger achtten, zij hebben hun vordering bij de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam wel iets meer dan anderhalve maand na het lossen van de lading ingesteld, terwijl de vordering van de tot groep 2 en 3 behorende eigenaars pas tien maanden later werd ingesteld op een, ik zeg het nogmaals, flinterdunne bevoegdheidsbasis. Voorts is niet betwist, dat de eigenaars van de goederen op grond van het Executieverdrag, meer bepaald de artikelen 2 en 6, lid 1, daarvan, wettig voor de Nederlandse rechter waren gedaagd. Uit dit oogpunt lijkt de bevoegdheid van de Engelse rechter volkomen toevallig, daar zij ingevolge artikel 7, lid 1, van het Beslagverdrag is gebaseerd op de enkele omstandigheid dat een schip van dezelfde eigenaar voor anker was gegaan in een Engelse haven en de eigenaars van de lading in staat waren, daarop beslag te leggen. Gelet op alle omstandigheden van het geval kan men zich derhalve afvragen, wie zich in casu aan forum shopping "schuldig" heeft gemaakt, als men al van "schuld" kan spreken.

25. Concluderend herhaal ik dan ook, dat niet artikel 21 een middel biedt tegen een mogelijk baatzuchtig gebruik van vorderingen tot verkrijging van een negatieve verklaring. In die zin moet mijns inziens ook het reeds meermaals aangehaalde arrest *Maschinenfabrik Gubisch* worden gelezen, waaruit blijkt dat het begrip

aanhangigheid in de zin van het Executieverdrag ook betrekking heeft op het geval waarin een partij bij een rechter van een Verdragsluitende Staat een vordering tot nietigverklaring of ontbinding van een overeenkomst heeft ingediend, terwijl een vordering van de wederpartij tot nakoming van dezelfde overeenkomst aanhangig is bij een rechter van een andere Verdragsluitende Staat. In dat arrest week het Hof zelfs af van de conclusie van de advocaat-generaal, die uitdrukkelijk had gewezen op de mogelijke gevaren van een dergelijke uitlegging van artikel 21, namelijk dat indien een vordering tot betwisting van de geldigheid van een overeenkomst wordt ingediend, iedere latere vordering die op basis van dezelfde overeenkomst voor een gerecht van een andere Lid-Staat wordt ingediend, door middel van de exceptie van aanhangigheid kan worden verlamd 23. Voorts gaat ook de recentere nationale rechtspraak in de door dit arrest van het Hof aangegeven richting 24.

Samenhangende vorderingen in de zin van artikel 22 Executieverdrag

26. Met name - maar niet alleen - op folio 2007 ziet ten slotte de laatste reeks vragen, betreffende de uitlegging van artikel 22 Executieverdrag. De verwijzende rechter verzoekt het Hof om nadere precisering van het begrip samenhang in de derde alinea van dit artikel, volgens hetwelk, zoals gezegd, als samenhangend worden beschouwd, "vorderingen waartussen een zodanig nauwe band bestaat dat een goede rechtsbedeling vraagt om haar gelijktijdige behandeling en berechting, ten einde te vermijden dat bij afzonderlijke berechting van de zaken onverenigbare uitspraken worden gegeven".

27. Allereerst zij erop gewezen, dat ook deze definitie, net als hetgeen is gezegd over de aanhangigheid, autonoom moet worden uitgelegd ten opzichte van de begrippen die kunnen worden afgeleid uit de onderling verschillende stelsels van nationaal procesrecht 25. In dit verband is in de eerste plaats duidelijk, dat twee (of meer) vorderingen samenhangend in de zin van artikel 22, derde alinea, kunnen zijn zonder dat zij dezelfde partijen, hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak hebben. Wanneer deze laatste voorwaarden zijn vervuld, zal immers artikel 21 toepassing vinden: samenhang onderstelt daarentegen, dat de subjectieve of de objectieve elementen van de desbetreffende vorderingen (of eventueel ook beide) verschillend zijn.

Gelet op de subjectieve grenzen van het gewijsde, dat zoals bekend enkel gevolgen kan hebben voor degenen die actief en passief bij de vordering waren betrokken, is het evenwel duidelijk, dat in samenhangende zaken gegeven beslissingen alleen dan in technische zin onverenigbaar kunnen zijn, wanneer de zaken weliswaar een verschillend onderwerp en/of een verschillende oorzaak hebben, maar dezelfde partijen betreffen. Als voorbeeld noem ik een geval dat door het Hof is onderzocht in het kader van artikel 27, sub 3, Executieverdrag, en waarnaar hier van verschillende zijden is verwezen 26: een buitenlandse beslissing waarbij een echtgenoot is veroordeeld om aan de andere echtgenoot alimentatie te betalen uit hoofde van

zijn uit het huwelijk voortvloeiende onderhoudsverplichting, is onverenigbaar met een in de aangezochte staat gegeven beslissing waarbij tussen de betrokkenen de echtscheiding is uitgesproken. In dat geval heeft het Hof derhalve verklaard, dat beslissingen met een dergelijke inhoud "rechtsgevolgen hebben die elkaar uitsluiten. De buitenlandse beslissing, die noodzakelijkerwijs het bestaan van de huwelijksverband veronderstelt, zou immers ten uitvoer moeten worden gelegd hoewel die band reeds is opgeheven door een tussen dezelfde partijen in de aangezochte staat gegeven beslissing" (eigen cursivering) 27.

28. Gelet op het doel van de rechtsfiguur samenhang in het kader van het Executieverdrag sluit ik evenwel uit, dat de uitdrukking "onverenigbare uitspraken" in artikel 22, derde alinea, dezelfde beperkte betekenis heeft als de uitdrukking "beslissing onverenigbaar met een (...) gegeven beslissing" in artikel 27, sub 3, zoals in de onderhavige zaak door de meesten is gesteld. Laatstgenoemde bepaling voorziet namelijk in de mogelijkheid om, in afwijking van de beginselen en de doelstellingen van het Executieverdrag, in uitzonderlijke gevallen de erkenning van een buitenlandse beslissing te weigeren, terwijl eerstgenoemde bepaling veeleer beoogt te zorgen voor een betere coördinatie van de rechtsbedeling binnen de Gemeenschap om te voorkomen dat uiteenlopende en tegenstrijdige beslissingen worden gegeven, ook al zouden deze afzonderlijk ten uitvoer kunnen worden gelegd 28. Een voorbeeld dat ik ontleen aan de conclusie van advocaat-generaal Darmon in de zaak Kalfelis 29, lijkt mij het zojuist opgemerkte goed te illustreren: het is bovendien bijzonder ad rem wegens zijn grote overeenkomst met de aan de onderhavige prejudiciële verwijzing ten grondslag liggende feiten. Indien na het instellen van afzonderlijke vorderingen tegen twee personen die ervan worden verdacht een ongeval te hebben veroorzaakt, twee uitspraken worden gedaan, waarbij de ene vordering wordt toegewezen en de andere wordt afgewezen op grond dat de schade niet voldoet aan de voorwaarden om voor vergoeding in aanmerking te komen, kunnen deze uitspraken, al zijn zij tegenstrijdig, wel degelijk tegelijkertijd ten uitvoer worden gelegd, aangezien zij tegen verschillende partijen zijn gegeven. Niettemin zouden de erkenning van de samenhang tussen de twee gedingen en een eventuele schorsing of in voorkomend geval onbevoegdverklaring door de twee aangezochte rechter krachtens artikel 22, eerste en tweede alinea, de wezenlijke uniformiteit van de rechterlijke beslissingen hebben gediend en daarom met de doelstellingen van het Executieverdrag in overeenstemming zijn geweest.

De ratio van de bepaling is derhalve, te streven naar verenigbare beslissingen bij de rechtsbedeling en dus te vermijden dat beslissingen worden gegeven die zelfs alleen maar uit logisch oogpunt tegenstrijdig zijn. De laatst aangezochte rechter moet dus de door dat artikel geboden middelen kunnen aanwenden telkens wanneer hij vindt, dat de logische redenering die de rechter bij wie de vordering het eerst aanhangig is gemaakt, voor de oplossing van de zaak heeft gevolgd, betrekking kan

hebben op punten die voor zijn eigen beslissing van belang kunnen zijn.

29. Dit is mijns inziens in casu het geval. De feitelijke en juridische geschilpunten in de in Nederland aanhangige zaak zijn immers identiek met die in folio 2007, aangezien het vervoer waarop de twee vorderingen betrekking hebben, hetzelfde was, de lading als stortgoed is vervoerd en de door de verschillende eigenaars van de goederen ondertekende vrachtbrieven dezelfde inhoud hadden. Het is dan ook duidelijk, dat indien de twee rechters naast elkaar zouden voortgaan, niet kan worden uitgesloten, dat zij tot "tegenstrijdige" oplossingen in de zojuist gepreciseerde zin komen.

Conclusie

30. Gelet op het voorgaande geef ik het Hof in overweging, de door de Court of Appeal gestelde vragen over de uitlegging van het Verdrag van Brussel van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, te beantwoorden als volgt:

"1) Artikel 57 Executieverdrag moet aldus worden uitgelegd, dat indien - zoals in casu - een verdrag over een bijzonder voorwerp geen bepalingen over aanhangigheid en samenhang bevat, de artikelen 21 en 22 Executieverdrag van toepassing zijn.

2) Artikel 21 Executieverdrag moet aldus worden uitgelegd, dat er sprake is van aanhangigheid wanneer er in twee (of meer) zaken volledige of gedeeltelijke identiteit van onderwerp, oorzaak en partijen bestaat. Inzonderheid:

- een in een Verdragsluitende Staat ingestelde vordering om een verklaring te verkrijgen dat de eiser niet aansprakelijk is voor de schade die de verweerders stellen te hebben geleden, heeft hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak als de later door een van de verweerders in de eerste zaak in een andere Verdragsluitende Staat ingestelde vordering tot vaststelling dat de eiser in genoemde eerste zaak aansprakelijk is voor diezelfde schade;

- in dit verband is de omstandigheid dat de vorderingen in het procesrecht van de twee betrokken staten verschillend zijn geregeld, niet van belang;

- de laatste aangezochte rechter is slechts verplicht zich krachtens artikel 21 onbevoegd te verklaren voor dat deel van het geding dat hetzelfde onderwerp en dezelfde procespartijen heeft als het eerst aanhangig gemaakte geding.

3. Artikel 22, derde alinea, Executieverdrag moet aldus worden uitgelegd, dat twee zaken als samenhangend moeten worden beschouwd omdat daartussen een zodanig nauwe band bestaat dat een goede rechtsbedeling om haar gelijktijdige behandeling en berechting vraagt, indien zij betrekking hebben op in wezen identieke feiten en rechtssituaties en derhalve het gevaar bestaat, dat daarop - zij het slechts logisch - tegenstrijdige beslissingen worden gegeven."